

Saltmarschen:

Repris som gick på alla kanaler

I år är det 75 år sedan historiska saltmarschen ägde rum under Mahatma Gandhis ledning. I våras firades jubileet med en ny marsch. Zac O' Yeah vandrade i mahatmans fotspår, tappade bort sig och fick följa marschen framför TV:n.

Mahatma Gandhis gamla kollektiv i den indiska delstaten Gujarats "Mega City" Ahmedabad ligger vid Sabarmatis strand och floden skapar en illusorisk distans till höghusen på andra sidan. Men detta var inget gömställe där han avsåg att vända ryggen till världen: tvärtom var ashramet hans spjutspets för politisk aktivism. Sabarmati-fängelset låg inom synhåll: "Emedan att gå i fängelse verkar vara en aktivists normala öde, tyckte jag om den här platsen," skrev Gandhi om ödetomten som var full av giftiga ormar och där hans anhängare började bygga upp ett idealsamhälle i miniatyr.

Nittio år senare kommer jag hit och det är en vårdag med en frasande hetta som får träden att darra, löven gnids mot varandra med torra protester – sommaren är fortfarande veckor från att släppa loss sin fulla effekt, men 35°C-gränsen har korsats.

Området rymmer ett museum med en välansad gräsmatta där en Gandhistaty att-

raherar grabbar som poserar kring mahatman. De ursprungliga husen är enkla vitkalkade kåkar. Glasskåpet med Gandhis näsduk är tomt. Enligt en handtextad lapp har den skickats till ett tvätteri.

Lyssnar på Sunil Dutt

På verandan sitter en gamling och spinner med en portabel spinnrock av en modell som Gandhi själv alltid reste med, men gubben störs av sjuttioåtta särskilt utvalda ungtkongressare som samlas för att lyssna på seniorpolitikern och ex-filmstjärnan **Sunil Dutt**, som sorgligt nog avled senare under det här året. Men vi är här dagen före 75-årsjubileet av saltmarschen – vilket också markerar den dag då Gandhi lämnade ashramet och svor att återkomma endast när *Swaraj*, självstyre, etablerats. (Fast han återvände två år senare som kund i Sabarmatifängelset.)

– I morgon är en stor dag för det här landet, säger Sunil Dutt som är idrottsminister. Han uppmuntrar de unga att gå långt, att äta vegetariskt – "och när vi gick marschen sov vi på vilka som helst ställen som stod till buds". Han syftar här på en version av saltmarschen under ledning av **Rajiv Gandhi** 1988, son till **Indira Gandhi**. "Ni är unika, ni är hederspersoner, ni är vegetariska ickevåldssoldater."

Icke våld är ett vapen större än en atombomb och om vägen framåt domineras av våld eller ickevåld är upp till ungdomar att avgöra, är budskapet för dagen.

Poliser och kommandosoldater, tungt beväpnade, står på alla skuggiga platser och vakar. Bombhundar sniffar i buskagen.

Det råder en känsla av väntan.

Letar efter Gandhis ättling

Jag letar efter Mahatma Gandhis sons son, som ska leda "The International Walk for Peace, Justice and Freedom 2005", för att genomföra en jubileumsmarsch för ickevåld är hans idé. Slutligen hittar jag en man som ser exakt ut som Gandhi, mager och skallig med grå mustasch, klädd i dhoti (höftkläde) och en vit khadisjal, stödd på en vandringsstav.

Jösses, tänker jag – han är sin farfars far upp i dagen!

Han plirar mot mig genom runda glasögon och det är för ett ögonblick som om mahatman trätt fram ur historieböckernas fotografier.

– Ursäkta, har ni tid att prata med mig? säger jag och känner blodtrycket stiga. Han ser undrande på mig, någon erbjuder sig att tolka. Det visar sig att mannen endast talar på telugu, heter **Bokka Appa Rao** och kommer från Godawariflodens delta. Detta är hans normala sätt att klä sig och inget jippo, för Rao är trogen gandhian sedan han tio år gammal i december 1933 träffade mahatman som då var på turné på östkusten för att kämpa för de oberörbaras rättigheter. Rao blev välsignad under en kollektiv måltid och har sedan dess deltagit i Quit India-rörelsen samt avtjänat ett ett-årigt fängelsestraff 1942 för sin frihetskamp.

Nu har Rao kommit för att sprida budskap om fred och ickevåld, berättar han för var och en som vill lyssna, och trots att han är i åttioårsåldern ska han fotvandera hela vägen till Dandi på kusten. I mahatmans spår.

Lugnande örtkapslar

Jag fortsätter leta efter den verkliga Gandhi: jag är så nervös inför att komma i kontakt med mahatmans arvinge, under vad som för mig personligen är en betydelsefull närkontakt med världshistorien, att jag sväljer en näve lugnande örtkapslar från en ayurvedisk läkemedelsfabrik. Ena sorten innehåller växtextrakt som på sanskrit kallas *tagara* – den torkade jordstammen av läkevänderot – och den andra är *ashvagandha*, en mystisk växt som man bara kan plocka på berg i Himalaya eller köpa på burk i hälsokostbutiker.

Tushar Gandhi, när jag sent omsider hittar honom, är en skäggig jätte och i stäl-

Bokka Appa Rao (till höger) är trogen gandhian. När han var tio år gammal träffade han mahatman och blev välsignad.

let för vandringsstav har han en mobil i handen. Han är en av Gandhis femtio ättlingar i livet, han står bakom det utmärkta webbprojektet *The Official Mahatma Gandhi eArchive* (www.mahatma.org.in) och är också politiskt aktiv, för närvarande i kongresspartiet.

”Hur känns det?”

Runtom sitter en massa folk och ser med förväntan på oss som om de ska få höra något märkvärdigt. Jag känner mig inte det minsta märkvärdig, kastlös som jag är, men nu när örtkapslarna lösts upp av magsyra genomströmmas jag en meditativ stillhet. Jo, det var en sak jag ville fråga... Jag har själv inga framstående förfäder, säger jag, så hur känns det att vara sonsons son till Mahatma Gandhi?

– Jag är väldigt stolt över det, stolt och privilegierad, säger han varpå mobilen ringer.

Det tycks vara en sms-ad gratulationsbild för framgång i saltmarschepriisen. Jag förebrår mig själv. Vad väntade jag mig för svar på en sådan fråga?

Så ni har tagit på er att hålla hans budskap vid liv?

– Så gott jag kan.

Vad betyder Gandhi i dagens värld?

Det ringer, det ringer, skynda dig att svara! Tushar Gandhi, mahatmans sonsonson har fullt upp inför marschen.

Iväg mot Dandi! Glädjen är stor när marschtåget sätts i rörelse. Folk färdas inte bara till fots. Lastbilar och motorcyklar hakar på ett tag medan saltmarschen anno 2005 lämnar Ahmedabad för sitt slutmål, det lilla kustsamhället Dandi.

Jag menar, hur tänker ni er att folk ska möta honom i dag?

– Internet är en av världens mest kraftfulla distributionsmedia för kunskap, och det finns ett djupt intresse för hans filosofi och livsstil, hans metoder, överallt i världen. För var och en som har det intresset är det väldigt tidsödande att läsa hans samlade verk. Så med hjälp av nätet och databehandling, erbjuder vi ett verktyg som kan ta fram särskilda utdrag ur hans verk. Anta att någon är intresserad av hur han behandlade djur eller vad han tyckte om djur, då kan de knappa in det och få utdrag som matchar.

Och vad tror ni att hans budskap har för relevans i vårt årtusende?

– Jag tror att om sanning, fred och självförverkligande är relevant så kan hans filosofi aldrig dö.

Det håller jag med om och beundrar Tushar Gandhi för det sätt han ger mahatman nya roller i en datoriserad värld. Men jag har funderat mycket över hur han i sina skrivelser ställer höga krav på folk...

– Han var väldigt fordrande... väldigt fordrande, säger Tushar Gandhi och börjar prata i telefon på hindi, så snabbt att jag inte hänger med.

Efter ett tag tittar han på mig igen och nervositeten drämmer till mig med sitt kricketrä, och jag stammar fram nästa fråga.

Öh... jag kan tänka mig att för många yngre, speciellt i ett land som Sverige, är det kanske inte så intressant att leva upp till hans krav.

– Ursäkta?

Jag menar om man är lite materialistisk lagd...

– Om man har övertygelsen, så är det inga stora krav han ställer.

Hm. Okej... Och i Indien i dag, vad har han för roll?

– Jag tror att i dagens Indien är han en fyr som lyser upp den rätta vägen. Och det är vad vi försöker göra nu.

Har ni någon teori om varför alla valde att följa honom på den tiden då det begav sig?

– De såg att han levde som han lärde. Så det fanns inget behov av att övertyga någon. Folk tog för givet att den här mannen inte kommer att svika.

Återigen ringer hans mobil. Efter ett par minuter vänder han sig mot mig igen:

– Om han bara hade suttit på sitt ashram och sagt åt folk att gå till Dandi, tror jag inte att särskilt många skulle ha följt hans vilja. Men i stället sa han: Jag ska gå dit, om ni

vill kan ni gå tillsammans med mig. Det var då folk sa till sig själva att ”vi måste också gå”.

Så ni gör den här marschen för att påminna folk...

– Jag hoppas det... Jag hoppas det, säger han.

Marsch iväg

Tutande rikshor, rasslande bussar och trasande kameler, Ahmedabad omsluter från alla håll medan jag försöker hålla jämna steg med marschdeltagarna och är fortfarande extremt avslappnad, för örtmedicinerna tycks fungera riktigt bra.

När världen på 1930-talet förväntade sig en storslagen politisk manifestation av de indiska frihetskämparna inom kongressen, deklarerade Gandhi att han tänkte ge sig ut på en flera veckor lång spatsertur till havet och tillverka en näve salt. Gandhi hade länge funderat på en lämplig protestform: han ville ena folk kring en sakfråga för att störta kolonialväldet, men utan våldsamheter. Slutligen bestämde han sig för att bryta mot saltlagen, vilket kunde ge fängelse i upp till sex månader. Gandhi sa att han inte skulle motsätta sig en skatt på sprit eller cigaretter, men saltskatt var lika absurd som att ta skatt för luften vi andas.

Salt är, om jag ska vara ärlig, ingenting jag själv numera reflekterar särskilt mycket över. Speciellt sedan min läkare sa att om jag vill leva ett par år till – mitt blodtryck var uppe på världsrekordnivån 160/96 – måste jag sluta salta på maten. Inte heller för de rikare bland indierna var saltskatten något problem på 1930-talet, däremot var det en skatt som drabbade de fattigaste.

Gandhi skrev till vicekungen och tillkännagav sina avsikter i media. De flesta log åt hans tokiga infall, för att sitta på stranden och vaska sand lät inte som något hot mot den engelska kronan. Gandhi svarade att om tio från var och en av Indiens 700.000 byar bröt mot saltlagen, skulle regeringen stå handfallen. Innan han gav sig av sa han:

– Hädanefter finns ingen återvändo. Vi kommer att fortsätta vår kamp tills självstyret etablerats i Indien. De som är gifta bör ta farväl av sina fruar, för vi ska överge ashramet och våra hem.

Den 12 mars 1930, halv sju på morgonen, marscherade ett brokigt band om sjuttioåtta manliga volontärer mot ett ovisst öde. De var representanter för olika landsändar och religioner. Drygt en månad senare slutade engelsmännen och de utländska korrespondenterna att flina, eftersom tiotusentals indier anslöt sig till proteströrelsen och saltlagen bröts i alla landsändar i en av världens första och största civila olydnadsaktioner. Därefter dröjde det bara ett och ett halvt decennium tills kolonialtiden såg sitt slut tack vare de överväldigande

FORTS.

FORTS.

de moraliska poängsegrar Gandhi tog, vilka i sin tur påverkade världsoptionen.

”Det var Gandhi som visade oss styrkan i symboler som vanliga människor kan identifiera sig med”, har Indiens nuvarande premiärminister påpekat.

Det är en sällsam känsla att flanera i den friska gryningen eskorterad av trafikpoliser, polisjeepar, kravallpiketer, kommandosoldater, ambulanser, i en fredsmarsch. En lastbil med skrikande huliganer kör förbi. Skolbarn står längs Ashram Road och ropar slagord för Gandhi. En okänd man kastar sig över mig, kramar om mig och gormar rakt in i mitt öra att ”GUJARAT IS PROUD OF YOU!” Jag tackar och skyndar vidare för att inte tappa bort de andra i villervallan. Jag är fortfarande lomhörd på vänstra örat efter det hjärtliga bemötandet och ler soligt åt alla skolbarn som viftar med flaggor, vinkar tillbaka tills jag får kramp i axeln och skakar hand med så många – drygt trehundra – upphetsade unga män att handflatan känns som en burk tomatkross.

Marschdeltagarna är fortfarande i början av dagen uppdelade i distinkta grupper:

där är de vitklädda ungmarschdeltagarna med Nehrumössor, där politikererna med sina livvakter, Bollywoodstjärnorna som omringas av fans, där är utlänningarna (representanter från varje kontinent) och så givetvis informativa plakat på kärror som dras av dro-medarer eller körs på karnevalsvagnar. Alla går inte till fots: amerikanske regisören **Mike Wadleigh** – mest känd för rockfilmen ”Woodstock” – kör motorcykel och säger att västmodellen inte är rätt väg för världen, för USA ”konsumerar 30 procent av allt som produceras i världen även om där bara finns 4 procent av världens befolkning. Om alla levde som amerikanerna, skulle det behövas åtta planeter.”

Fastnar i flaskhalsar

Dagen gryr och trafiken tättnar till en vardag av bussar, rikshor och privatbilar, som surfar genom de marscherande leden, vilka i sin tur kläms in mot gatans ena sida. Det blir en hård kamp mellan folket och bilismen. När jag fastnar i flaskhalsar passar jag på att prata med åskådare: de vill veta var jag kommer ifrån och vad jag tycker om Indien. ”Greatest country in the world, no?” säger de i frågor vars patriotism inte går att ta misste på.

Men när jag vänder mig

Mahatman som ung.

om vid ett trafikljus efter att ha druckit läsk och pratat med åskådarna, kan jag inte se fanorna. Inga Nehrumössor. Överallt trängs trötta bufflar med rostiga mopeder i en malström av urbanisering, men inga gandhianer så långt ögat når. En polis pekar österut och jag springer till slutet av gatan, till en ny korsning. Jag har marscherat vilse.

Jag blir kallsvettig trots örterna i mitt blodomlopp. Dammet är kvävande, klockan har nått lunchtid och solen steker från mitten av himlavalvet. Jag befinner mig i utkanterna av de gamla basarkvarteren. Jag ger upp, men inte förrän jag gjort ett hastigt överslag och kommit fram till att jag gått mer än två procent av den sammanlagda sträckan för saltmarschen. Efteråt läser jag att det tog marschdeltagarna ett par dagar innan de nådde ut på landsbygden, innan de lämnade den väldiga storstaden bakom sig.

”Politiker stjal hans namn”

Den gången höll Gandhi tal i byarna på vägen: han talade om moral och sedlighet, om civil olydnad, och förändrade Indien för gott. Nu utspelas ett annat slags drama i massmedierna. På natten ser jag ett inslag från nyhetskanalen NDTV där en gammal

Skolbarn vinkar entusiastiskt till deltagarna i marschen.

gandhian säger att politiker stjal Gandhis namn och använder det för att främja sina egna karriärer. En ung kvinna säger upprört att Gandhi inte har någon funktion i dag, med det våld och den otrygghet som genomsyrar samhället. Försöker kongresspartiet att med hjälp av marschen ta över makten i Gujarat? frågar sig någon. ”Gujarat har sett den största travestien mot Gandhis ideal”, säger en kongresspolitiker och syftar på den nuvarande icke-kongress-regimen som delstaten har. Politiska motståndare till Cong(I) menar att marschen är en ploj och går till ashramet för att tvätta ren tomten med heligt Gangesvatten.

Det slår mig när jag ligger och zappar på hotellängan att vissa av journalisterna som ställer dessa frågor tycks veta mindre om Gandhi än vad jag, en nyfiken västerlänning, gör. Till exempel är det någon som frågar sig varför saltmarschen kallas för ”saltmarschen”, vad var det som var så viktigt med salt? NDTV gör misstaget att på sin live-reporters byline ange att han befinner sig i Dandi och inte Ahmedabad var-

ifrån marschen avtågar, och den felaktiga bylinen följer med i sändning efter sändning.

BBC inser att det krävs en grundkurs i gandhiansk historik, så man rabblar upp basfakta om saltmarschen innan korrespondenten avfärdar jippet där politikerna bara gick de första kilometrarna innan de återvände till sina hotell. En annan TV-kanal har grävt fram journalfilmer från 1930 som visar hur de gick barfota då, och jämför med hur folk har på sig märkesgymnastikskor i dag: vare sig de är autentiska Nike eller piratade lokala versioner som köpts i Ahmedabads basarkvarter ser man en skillnad mellan då och nu.

Marscheras också på Hawaii

De första dagarna är medierna fyllda av marschen: runtom i världen hålls saltmarscher lite varstans inklusive på Hawaii där det inte kan ha varit särskilt långt att marschera ner till havet. Men bara en vecka senare verkar hela saltmarschen ha hamnat i mediaskugga och man hör allt mindre... Fast det som drunknar i mediasoppnan, får eget liv längs vägen, visar det sig.

Marschen började 1930 med 78 deltagare och växte till tusenden. Denna marsch började med fyrahundra vandrare utöver de symboliskt utvalda 78 ungdomarna, men i slutet, i Dandi (1226 inv.) i södra Gujarat där premiärministern stod och tog emot med deklARATIONEN att den 386 km långa marschsträckan ska förklaras som ”heritage path”, var folkmassan över en kvartsmiljon stark.

En kvartsmiljon besökare i en by med tusen invånare.

Det fanns inte ens ståturymme kvar på stranden i byn vars befolkning sedan länge emigrerat på flykt undan arbetslöshet och där salt inte tillverkas längre. Vägarna dit var igenkorkade sedan arla gryning. Då hörs rösterna som påpekar hur mycket prisen av marschen egentligen betyder för folk, när medierna slutat babbla om verkliga eller påhittade kontroverser, och det är detta med vanliga människors intresse som är beviset för att Gandhi inte är bortglömd trots vad alla olyckskorpar och svartmålande analysoraker hävdade i spalter och utsändningar i vecka efter vecka.

I slutändan visar det sig alltså att cynikerna ofta har fel om det indiska folkets förmåga att minnas och känna samhörighet med Gandhi. Uppslutningen bevisar att man fortfarande tror på ickevåld och att Gandhis ande inte dött.

Och det var åtminstone en som gick barfota hela vägen, vet jag.

Zac O'Yeah,
text och foto

En muslimsk pojke står framför provisoriska hus som Röda halvmånen bygger upp i Hambantota, den lilla turiststaden på sydöstkusten som drabbades hårt av tsunamin.

Snart ett år sedan...

Lankeserna fast beslutna att gå vidare efter tsunamin

Snart har ett år gått sedan tsunamin drabbade Sydostasien.

För befolkningen i Sri Lanka, Indien, Indonesien och Thailand är det fortfarande en lång väg att vandra innan allt är som vanligt igen. Om det någonsin blir det.

Sen jag föddes har jag och min familj besökt Sri Lanka med jämna mellanrum. Det är min pappas födelseland och för mig – ett andra hemland.

Under min uppväxt har jag spenderat otaliga timmar på landets vackra stränder, umgåtts med dess hjälpsamma invånare och samlat på mig många fina minnen.

Jag hade turen att inte själv ha någon släkting som omkom i katastrofen, men jag blev djupt tagen av händelserna.

Den här resan jag har gjort till Sri Lanka är den första sedan tsunamin lamslog en hel värld och tog över 40 000 människors liv bara på Sri Lanka.

Med mig på resan har jag haft fotografen Oscar Anderberg.

Vi visste faktiskt inte själva vad vi kunde förvänta oss av vistelsen, vi visste bara att det skulle bli känslofyllt.

Det blev det.

För mig blev det här reportaget ett arbete jag aldrig trodde jag skulle kunna slutföra. Men även om de starkaste scenerna jag bevittnade var hemska och tragiska så fann jag min drivkraft hos folket som trots allt elände de gått igenom visar så mycket hopp. Dessa människor som förlorat sina hem, familjemedlemmar, vänner och bekanta, men ändå är fast beslutna att låta livet gå vidare.

Det här är deras berättelse.

Text: John P.J. Senewiratne

Foto: Oscar Anderberg

Den lille mannen möter upp med ett stort leende på verandan till sitt pensionat. Hans namn är **Sarath Wijenayake**, han är 63 år. Hans ansikte bär en levande brun färg, håret på huvudet är svart och visar inget som helst tecken på att bli grått. Han är smal och vältränad som en 30-åring. På överkroppen bär han en blå skjorta, om benen vinröd sarong. Ögonen och ansiktsuttrycket talar om en man som upplevt mycket. Gott som ont. Leendet är varmt och gästvänligt.

– Jag är en ”working-man”, säger han och blir för stunden allvarlig.

Sedan skiner leendet upp igen.

– Kom, kom! Jag ska visa er något.

Sarath leder in oss i sitt pensionat.

18 år gammal började Sarath jobba inom pensionatsbranschen. Året var 1960 och han började som springpojke på ett pensionat här i byn Weligama. Byn är belägen runt en lagun på Sri Lankas sydvästra kust. En stad känd för sina utmärkta vindsurfing- och snorklingsvatten. Det himmelsblå vattnet och den gyllenbruna stranden bekräftar ryktet.

Drömmen för Sarath var att jobba ihop tillräckligt med pengar för att kunna öppna ett eget pensionat. 1987 blev drömmen ett faktum, 45 år gammal.

De första åren hade Sarath och hans fru **Jayanthi** bara möjlighet att hyra ut fem rum. Snart hade de fördubblat antalet rum i takt med att turisterna började hitta dit.

– Det var ”good business”. Vi tjänade inte mycket pengar på det, men vi hade tillräckligt för att det skulle gå runt och för att bekosta våra barns studier, berättar han.

Ville flytta från Weligama

För fem år sedan kände Sarath att han behövde en ny utmaning i livet. Han hade drivit pensionatet i Weligama framgångsrikt i över tio år.

Sarath ville sälja stället och hade efter flera års övertalande fått med Jayanthi och de två barnen på planerna. De skulle flytta till Nuwara Eliya, en stad i Sri Lankas bergsland, för att öppna ett nytt pensionat.

Kort tid innan de skulle sälja det fick Sarath besök av fruns släktingar. De vädjade till Sarath om att stanna. Att inte flytta familjen så långt ifrån släkt och vänner i Weligama.

Sarath lyssnade, pratade med familjen som sedan fattade ett gemensamt beslut.

De blev kvar i Weligama.

– I dag vill jag inte flytta härifrån. Allt jag äger och behöver har jag här, eller hur?

Han låter handen svepa över pensionatsområdet som för tre månader sedan var ett vackert och populärt resmål för turister och semestrande lankeser.

Nu är området förstört. Muren runt området är raserad och blottar hela trädgården mot bilvägen som löper bara fem meter från trädgårdsgränsen. Glasrutorna i pensionatets fönsterluckor är borta. Inuti blottar sig ett stort hål i taket. Vågen studsade upp där när den träffade matsalsväggen. Fyra takfläktar rycktes ur taket och försvann ut till havs.

Gästrummen är förstörda. Sängarna ligger i vedhögar. Möblerna likaså. På toalettterna har handfat och toalettstolar ryckts ur sina fästen och krossats mot betonggolvet.

Sarath pekar mot en klocka som står inne i det som brukade vara restaurangen. Klockan är en av de saker som Sarath lyckades hitta i bråten som efterlämnades av tsunamin. Den har stannat och står med lilla visaren på nio och stora visaren på arton. Det var då den första vågen nådde hotellet.

Tio minuter tidigare hade Sarath stått vid grinden till pensionatet och tittat ut över havet. Det brukade han göra varje morgon.

– Jag tyckte vattnet såg konstigt ut. Först var det virvlar överallt i vattnet samtidigt som det blev helt kolsvart och började stiga. Det var först när jag såg en fiskebåt stiga och stiga för att så småningom välta över

väggkanten som jag insåg att det här är allvarligt. Jag sprang in i huset för att skydda mig från vattnet som sakta sköljde in på hotellområdet. När jag kommit in i huset tittade jag ut igen. Då var vattnet borta.

Sarath och en av hans döttrar var de enda som var hemma. Frun Jayanthi och parets andra dotter var i grannstaden Galle för att fira buddisternas heliga dag, Poyyadagen.

Han tog sin dotter i handen och gick upp till pensionatets grind igen. De tittade ut över havet.

– Allt vatten i lagunen var borta! Det var bara sand kvar. Min dotter sa till mig: ”Pappa, vi kommer inte leva snart.” Jag var så rädd att jag skakade.

– Själv trodde jag också att vattnet skulle komma tillbaka, men att vi kunde skydda oss ifrån det genom att springa in i huset.

Sarath och dottern sprang in i familjens bostad, precis bakom pensionatet. Där fick

Sarath Wijenayake. Plågad men beslutsam pensionatsägare.

Muren runt Sarath Wijenayakes pensionatsområde är raserad. En av de få saker som inte slogs sönder av tsunamin är...

de sällskap av grannfamiljen. De läste dörrarna och hoppades på det bästa, men den andra vågen kom i sådan våldsam fart att dörrarna slogs in.

De lyckades ta sig upp för trappan till husets övervåning innan det kom in för mycket vatten.

– Där var vi säkra och kunde se hur vattnet forsade in över land. Hundratals människor släpades med vågen. Det var hemskt!

Berättar ivrigt om vågen

Sarath berättar snabbt och ivrigt, men stannar plötsligt upp och blir tyst för en sekund.

– Men det tog bara tio minuter, viskar han sedan långsamt och ler som om han

precis kommit till poängen i en spökhistoria.

Vattnet drogs tillbaka till havet. Sarath och hans dotter sprang till en släktings hus som låg ett par hundra meter in i landet.

Dit kom aldrig något vatten.

De två medlemmarna i familjen Wijenayake hade klarat sig, men stora delar av Saraths pensionat – hans livs dröm – var förstört.

I Galle befann sig husturun Jayanthi och parets andra dotter. De var förtvivlade även om också de hade klarat sig undan flodvågen som tog flera tusen liv i staden. De försökte desperat få kontakt med Sarath och dottern i Weligama.

...klockan som stannat på 9.18. Då slog den första vågen in.

Utan att lyckas.

De kontaktade polisen i Galle och gav uppgifter och signalement på Sarath och hans dotter.

Polisen kunde inte hjälpa dem. Telefonledningarna var utslagna och vägar var svårframkomliga. Först tre dagar senare återförenades familjen i Weligama.

Det blev ett lyckligt återseende.

Tio minuter tog det att rasera Saraths livsdröm. Hans besparingar räckte inte på lång väg till att reparera alla de skador som orsakades av tsunamin. Familjens bostad klarade sig lindrigt undan tack vare att vågen bromsades upp av pensionatet. I bostaden har han flyttat ihop familjen i

ett rum så att han kan hyra ut tre rum till gäster för att tjäna de pengar som behövs för att börja vägen tillbaka.

– Jag vill leva här och sköta min business. Jag kommer att få bygga upp allt från början igen. Det kommer att ta tid...

Jävlaranamma i ögonen

Sarath vänder bort blicken och tittar ut mot havet. Han tänker på vad det är han nyss sagt. För ett ögonblick ser det ut som om han tvivlar på att han någonsin kommer lyckas. Sarath är tårögd, men ändå vid gott mod.

Ansiktsuttrycket byter efter några sekunder skepnad. Nu är uttrycket glasklart: ”Här ska ingen jävel komma och förstöra min dröm, vare sig du heter tsunami eller vad fan du nu heter”.

VÄND!

FORTS.

Han tar aldrig orden i sin mun. Blicken och kroppshållningen säger det.

Sarath knyter om sin sarong kring midjan och slår sig ner på en stol på pensionatets veranda.

Sarath och hans familj får inte mycket hjälp att komma tillbaka till vardagen.

I Weligama är det främst utländska hjälporganisationer som bidrar med hjälp. Alltifrån mat och kläder till uppbyggnad av tillfälliga hem för de hemlösa. Även lokalbefolkningen har hjälpt till med mat och kläder.

Regeringen har inte tagit ett spadatag än trots att det snart gått ett år sedan katastrofen. Det enda Sarath och hans familj får av regeringen är 4 000 rupier per månad. Det är ungefär 350 kronor.

– Men jag är inte arg på regeringen. Jag vill inte leva på regeringen. Jag vill leva av mig själv. Det kan jag tyvärr inte göra helt och hållet nu. Varje månad måste jag åka in till Galle och hämta ut mitt bidrag. Som en tiggare... Jag måste tigga! Tigga av regeringen! Det gjorde jag aldrig förr.

För Sarath kan det inte bli värre än det just nu är. Han har inte råd att skicka döttrarna till universitetet. Än mindre till att renovera sitt vandrarhem. Samtidigt är han medveten om hur lyckligt lottade han och familjen är. De har fortfarande varandra.

Efter förra årets jordbävning utanför Indonesiens kust, den som orsakade tsunamin, har fler skalv skett på samma ställe. Ryktena om nya tsunamin har varit många. Allra mest panik blev det i mars då en jordbävning utanför Indonesien påstods föra en ny tsunami till Sri Lanka. Det kom ingen flodvåg, men det var ändå en omskakande händelse för Sarath och hans familj.

– I början var jag rädd när folk sa att det skulle komma en till tsunami, men nu bryr jag mig inte så mycket längre. Jag kan inte styra över naturen. Det enda sättet att skydda sig är att flytta härifrån. Det tänker jag inte göra, förklarar Sarath.

– Såna här saker kommer att hända. Inte ofta, men ibland. Så är det bara, suckar han och tittar på hustrun Jayanthi som precis satt sig bredvid honom på verandan.

Hon tittar ner i marken.

Solnedgång i Hambantota

Hambantota ligger längre norrut längs den sydöstra kusten. Mitt senaste minne från den underbara turiststaden med dess milslånga stränder är från julens mellandagar, 1994. Dit åkte jag och en hel buss med släktingar för att fira nyår på ett av stadens många turisthotell. Vi brukade göra det, jag och min släkt, varannan jul när vi alla träffades på Sri Lanka.

I december 1994 gick jag och mina kusiner på Hambantotas strand och tittade på solnedgången. Det var på den tiden vi var

I Hambantota är det endast kyrkan och biblioteket som klarat sig hyfsat. Alla andra

en enda stor familj. Mina kusiner kändes som mina syskon. Allt var så perfekt på den tiden. Det var då min farmor och farfar var vid livet. De två människor som såg till att vi varannan jul träffades i min pappas hemland.

Nu är det annorlunda.

Farmor och farfar är döda. Mina kusiner bor utspridda över jordklotet. Vi träffas inte lika ofta längre.

De festfyllda resorna ner till Hamba-

ntota och andra kuststäder för att fira jul och nyår är över.

I sammanhanget är detta minne jag har av staden betydligt mindre än de oräkneliga minnen som invånarna i staden bär på. Det inser jag när jag står här mitt i staden.

Hambantota kommer aldrig bli densamma igen.

Varken för invånarna, eller för mig. Inte efter tsunamin.

Staden ligger i ruiner. Kuststaden med

6 500 människor har hittats döda i staden. 17 000 saknas fortfarande

byggnader måste byggas upp igen. I väntan på det bor människor i provisoriska hem.

dess vackra stränder och lyxiga turisthotell är borta. De få byggnader som är kvar är märkta av tsunamin.

Bara ett fåtal hus ser orörda ut. Dels för att de var starkare, men också för att de låg högre upp på land än husen vid vattnet. 6 500 människor har hittats döda i staden – hittills. Fortfarande saknas 17 000 människor.

Den 26:e december förra året – då tsunamin slog i land – var det marknadsdag i Hambantota. Hundratals träskjul stod utplacerade på huvudgatan mellan stranden och stadens busscentral. I skjulen såldes fisk, grönsaker och frukt. Flera tusen människor miste sina liv på marknaden den dagen.

Även i dag när jag besöker staden är det

marknadsdag. Lukten av fisk ligger i luften. Träskjulen är tillbaka och marknaden är igång som om ingenting har hänt. Just på själva marknadsplatsen finns få spår efter tsunamin. Fiske-, grönsaks- och fruktskjul står utplacerade längst med vägen. Det är stekande hett och solen ligger på mot mina redan ömma axlar.

Total förödelse

Mitt på marknadsplatsen står en stort vitt klocktorn. Runt den hänger banderoller med singalesisk text. ”Hjälp barnen som förlorat sina föräldrar i tsunamin”, står det på en. På en annan står det kort och gott: ”Hjälp oss”.

Längre ner på huvudgatan, knappt 200 meter från marknadsplatsen, är förödelsen

total. Det ser ut som en krigszon. Kyrkan är tillsammans med stadsbiblioteket de enda byggnader som klarat sig hyfsat. Mellan alla dessa ruiner av byggnader står det hundratals tält utplacerade av olika hjälporganisationer. Glas, porslinskälvor, sopor, tegelrester. Det finns överallt mellan de sönderslagna husskelletten.

På stranden och en bra bit in på land ligger fiskebåtsvrak. Hundratals. Kanske ännu fler. De få båtar som klarat sig eller blivit reparerade ligger en bit ut i vattnet och guppar. Fridfullt. Det är vindstilla, men man hör ändå ljudet av vågor som slår mot strandkanten.

Människorna i staden är samlade. Tsunamin är fortfarande det stora samtalsämnet, men mer på ett samlat sätt. Att det är naturens gång och något de nu får lära sig att acceptera. Därifrån till att glömma det som hänt är ett stort steg. Större för vissa än för andra.

Som för **Sithifarmia**. Hon är 27 år och miste sitt enda barn och 17 familjemedlemmar när flodvågen sköljde genom staden. Sithifarmia kliver in i huset som ligger fem meter från strandkanten och ytterligare tjugo meter från havskanten. Förut var detta ett tvåplans hus i betong. 50 kvadratmeter i yta på varje våning. Nu finns bara en våning kvar.

Växande mage

Sithifarmia tar fram en stol, placerar ut den på stengolvet bredvid sängen i det lilla rummet. Hennes svarta hår är uppsatt i en hästsvans. På sig har hon en lila kjol och en skjorta som döljer hennes växande mage.

Sithifarmia ska om ett halvår föda sitt andra barn. Hennes förstfödda lilla dotter finns inte längre. Hon dog i flodvågen, nio år gammal.

Sithifarmia är uppväxt i en fiskarsläkt. Hennes pappa var fiskare, hennes farfar likaså. Generationer tillbaka har hennes släkt bott här vid strandkanten i Hambantota.

Nu är inget sig likt längre.

– Jag hörde ett ljud. Som en jumbojet som flög nära marken. Ljudet blev bara värre och värre. Jag kunde inte i min vildaste fantasi tänka mig att det var vatten jag hörde. Det lät som något annat. Folk skrek, men de sa aldrig vad det var för något de skrek om. Plötsligt kom vatten över husen. Vågen var säkert femton, tjugo meter hög, minns Sithifarmia.

– Jag sprang in i huset och stängde dörrarna. Min syster var med mig och jag höll min dotter hårt intill mig.

FORTS.

Sithifarmia miste sitt enda barn.

FORTS.

Vattnet störtade in i huset med sådan kraft att hon tappade greppet om sin dotter. Sithifarmia hörde henne skrika efter hjälp. Efter en stund drunknade skriket i vattnet. Sekunder senare såg Sithifarmia dottrens kropp flyta ut ur huset. Livlöst.

Sen svartnade allt för Sithifarmia. När hon fann medvetandet igen hade vattnet försvunnit. Själv låg hon i den leriga marken några meter från sitt hem.

Sithifarmia hittade sin syster liggandes bland husrester, död, men det enda hon kunde tänka på just då var sin dotter.

– Jag tänkte ”varför lever jag och inte min dotter?” Jag kände ingen glädje över att ha överlevt, förklarar hon.

Några timmar senare hittades dottrens kropp liggande i en konstgjord sjö för havssalttillverkning. En kilometer från huset.

Sithifarmia suckar tungt från stund till stund och är nära till gråt. Det här är en människa som är van att klara sig själv. Det kan hon inte längre. En tår faller ner för kinden men stoppas snabbt upp av hennes högra hand.

Sithifarmia saknar sin dotter men försöker så gott hon kan komma tillbaka till vardagen igen.

Huset Sithifarmia bor i saknar fortfa-

rande el efter tsunamin. Dricksvatten får hon av hjälporganisationen Röda Halvmånen.

Av det lankesiska parlamentet får hon 1 500 rupier (cirka 110 kronor) till mat och kläder. De överlevande männen i hennes familj har fått tre fiskenät av en utländsk organisation. De är på väg tillbaka till vardagen men än är det långt kvar.

Om ett halvår föder Sithifarmia sitt andra barn.

Livet går vidare.

Förs till gravplatsen

En kristen präst för mig dit jag vill åka. Samtidigt vill jag inte åka dit. Prästen stannar för ett ögonblick upp och pratar med en muslimsk kollega. Jag kan inte längre förstå att jag har kunnat tänka mig att åka till den plats dit prästen har fört mig.

Mina fötter sjunker sakta igenom jor-

den. En decimeter sjunker de ner i den bördiga orangebruna jorden.

Här och nu blir jag medveten om det. Jag står på en massgrav. Under mig ligger över 3 000 oidentifierade människokroppar. Invirade i tyg slängdes kropparna ner i ett stort uppgrävt hål, till ytan stor som en fotbollsplan. Det tog ett dygn att frakta hit alla kroppar efter tsunamin. De flesta är kvinnor och barn.

Det är en obehaglig känsla att se denna plats, samtidigt som det är så lugnt och fridfullt.

Jag tänker på alla människor som fått sin sista vila under mig. Det fanns inget fridfullt med hur deras liv tog slut. Liven släcktes av en våg som kom från det hav de älskade så mycket.

Under mig ligger dessa människor, slängda på varandra. Jorden under mina fötter sjunker för varje steg jag tar.

Ur högtalare ljuder muslimska sorgesalmer. Det kryper i kroppen och jag ryser som jag aldrig gjort förut.

Det är över 30 grader varmt i skuggan. Solen ligger på mot marken. Värmen stiger ur jorden och bringar fram en unken stank som tränger sig in i min näsa. Det luktar död.

Jag vill åka hem.

John P.J Senewiratne

Massgravnen ligger på muslimskt område. På en yta, stor som en fotbollsplan, ligger över 3 000 kroppar. Endast ett fåtal döda har fått gravstenar, de flesta flodvågsoffer hann aldrig identifieras innan begravningen ägde rum.

Kritik mot buffertzonen

Gammal bosättningslag putsas upp efter tsunamin

I början av 80-talet införde det lankesiska parlamentet en lag som skulle sätta stopp för bosättningar närmre än 100 meter från havet. Den lagen efterföljdes inte av folket, än mindre kontrollerades av parlamentet.

Efter flodvågskatastrofen, är lagen återigen på tapeten. Parlamentet vill flytta bort folket från stränderna, men de flesta vill bo kvar. De stora humanitära hjälporganisationerna har tvingats in i ett svårt dilemma. Tvångsflyttning innebär att man bryter mot en av deras grundpelare.

Journalisten **Roshan** arbetar åt ett av Sri Lankas statsägda medier. Han är förtvivlad över läget i landet.

– Skulle det sluta med att de tvingar bort folket från stränderna är det kriminellt, säger han.

Enligt Roshan är det inte i första hand för folkets skull som parlamentet tänker införa denna lag.

– Parlamentet påstår att de bryr sig om folket. Det gör de inte alls. Det de vill göra är att få bort alla fiskare som bor vid stränderna för att själva kunna exploatera eller sälja marken till utländska intressenter.

”Korruption av värsta slag”

– Har du sett våra vackra stränder? De är oerhört vackra. Det är bara en tidsfråga innan utländska intressenter köper mark på Sri Lanka. Med statens ägande av marken kan det gå snabbare eftersom de kan få marken för en billig peng. Det är korruption

Svenska Carolina Hedström jobbar för Sidas räkning med att fördela EU:s biståndspengar till hjälporganisationer på Sri Lanka. Hon är väl insatt i landets just nu mest debatterade fråga – införandet av en buffertzona.

– Frågan är jättekomplicerad. Ingen brydde sig när den infördes på 1980-talet. Hur ska man kunna bry sig nu? Den nyskrivna lagen säger att bara de människor vars hus raserats behöver flytta. Annars hade det blivit

FOTO: OSCAR ANDERBERG

Roshan, som egentligen heter något annat, är djupt kritisk till Sri Lankas planer på att tvångsflytta människor som bor för nära havslinjen.

tion av det allra värsta slaget, säger Roshan.

Hur borde parlamentet handla i stället?

– De måste tänka mer känslomässigt och tala med folket som bor vid vattnet i stället för att bestämma saker över deras huvuden. Vill ni flytta eller bo kvar? Vill de flytta ska staten kunna erbjuda ny mark, men vill de inte det så är det inte statens ansvar. Men de ska få bo kvar. Staten har då i alla fall föreslagit en lösning. Då måste parlamentet tänka, med känslor.

Kan vi i Sverige göra något mer?

– Ni har redan hjälpt mycket! Ert folk

har varit fantastiskt även om känslorna tog över för mycket i vissa avseenden. Vissa skickade till och med ner hundmat för att rädda våra hundar. Hundmat! Hundarna här nere äter inte hundmat i vanliga fall (skratt).

Han fortsätter:

– Vi behöver inte ekonomisk hjälp längre. Svenska folket har sett oss. Lidit med oss. Det ni kan göra nu är att fortsätta hålla ett öga på vårt land och framför allt på våra politiker, säger Roshan.

Roshan heter egentligen något annat.

John P.J Senewiratne

Svensk biståndsarbetare: ”Jättekomplicerad fråga”

Svenska Carolina Hedström jobbar för Sidas räkning med att fördela EU:s biståndspengar till hjälporganisationer på Sri Lanka. Hon är väl insatt i landets just nu mest debatterade fråga – införandet av en buffertzona.

– Frågan är jättekomplicerad. Ingen brydde sig när den infördes på 1980-talet. Hur ska man kunna bry sig nu? Den nyskrivna lagen säger att bara de människor vars hus raserats behöver flytta. Annars hade det blivit

kaos. Presidenthuset och stora delar av Colombo hade varit tvunget att flyttas, säger hon.

Strandgränsen är, enligt parlamentet, till för att skydda befolkningen vid vattnet. Men många menar att det snarare kan öka fattigdomen och misären på Sri Lanka.

– Personligen tror jag inte det kommer att gå. Det är inte första gången ett land försöker sig på en sån här gräns. I Hawaii har man till exempel en kilometerzon. Den fungerar inte alls.

Lyssnar inte det lankesiska parlamentet på folket?

– En övergripande trend när beslut fattas på Sri Lanka är att de drabbade aldrig till-

frågas. Det är parlamentet som fattar besluten. Det är någon enskild politiker i regeringen som bestämmer att så här ska det vara vara. Att komma och säga att en 100-meterszon är bra eller dålig är omöjligt om man inte frågar folket först.

Ni som arbetar med bistånd och bygge, har ni inte en del att säga till om?

– Man kan inte komma som utlänning till en demokratiskt vald regering och säga att de har fel. Man måste respektera dem och inte vara allt för kritisk, förklarar Carolina Hedström.

John P.J Senewiratne

Valet av Rajapakse hotar

Premiärminister Rajapakse vann en knapp seger vid presidentvalet i Sri Lanka i slutet av november. Det är en dunk i ryggen på de singalesnationalistiska krafterna i landet och en händelseutveckling som får en rad experter att oroa sig för fredsprocessen.

”Den singalesiska nationen har äntligen fått ett meningsfullt möte med sitt öde. Med Rajapakse i ledningen går landet nu mot en ny och vacker soluppgång.”

Så skrev en segerrusig ledarskribent om den nya presidenten **Mahinda Rajapakse**, dagen efter presidentvalet den 17 november. Den 60-åriga advokaten fick med nöd och näppe över hälften av rösterna och kunde därmed byta titel från premiärminister till president för den socialistiska republiken Sri Lanka. Men enligt många kommentatorer är det långt från säkert att landet går en strålande framtid till mötes med Rajapakse vid rodret.

– Han måste hålla tungan rätt i munnen om han ska kunna uppfylla sina löften till de singalesiska kärnväljarna, tillfredsställa koalitionspartierna och samtidigt bevara freden, säger **Rohan Edrisinha** från tankesmedjan Center For Policy Alternative.

Förbindelse med våldsdåd

För detta var en seger för den singhlanationalistiska fraktionen. Rajapakse gick till val i samarbete med buddhistiska partier som satts i förbindelse med våldsamheter mot tamiler. Han har förespråkade en hård linje mot de tamilska tigrarna och avvisat en federal lösning på landets 20 år långa inbördeskonflikt. Samtidigt har han lovat jordbrukssubventioner, stopp för privatiseringar och fler jobb inom staten.

Dessa budskap och löften passade de singhalesiska kärnväljarna. I byn Galle på landets sydkust möttes beskedet om hans seger med tillfredsställelse:

– De flesta som kommit in här för att höra valresultatet blir glada över utgången, säger kioskägaren **Viktor Dias**. En kvinna utanför som säljer te till trötta valvakedeltagare är glatt överraskad:

– Han kommer att hålla samman landet. De andra politikerna vill bara skära vår ö tvärs över och ge hälften till tamilerna, säger hon.

Paradoxalt nog var det de tamilska tigrarna som hjälpte Rajapakse fram till segern. Hans främsta konkurrent, **Ranil Wickremesinghe** blev populär hos tami-

lerna då han under sin tid som premiärminister, skrev under vapenvilan 2002. Därför spådde många en seger för Wickremesinghe med stöd från de 650 000 tamilska väljarna.

Men en månad före valet gav tigrarna de sina rådet att ignorera valet. ”Vi vill inte tvinga tamilerna till något men vi menar att det inte ligger i deras intresse att rösta, sa en talesman för tigrarna.

Det låter kanske inte som ett direkt hot men enligt **Bertram Bastiampillai**, professor vid universitetet i Colombo, uppfattades det just som ett sådant bland de hårt prövade tamilerna.

– Tigrarna behöver inte tala med stora bokstäver. Rädda människor gör som de säger ändå, säger han.

”Tsunamitjuvar”

Endast knappt två procent av tamilerna röstade i detta val. I det tigerkontrollerade Jaffna var valdeltagandet så lågt som 0,04 procent.

”Rajapakse som president – verkligheten i lankesisk politik” står det under affischen med en storleende man. Plakatet hänger på väggen till det som en gång var någons kök. I dag är det den enda vägg som fortfarande står upprest på huvudgatan i Galle.

Då tsunamin skördade 31 000 människoliv i Sri Lanka, drabbades också Galle hårt. Nästan ett år senare är staden ännu långt ifrån vad den varit. Överallt står fullständigt förstörda hus och på varje fri yta bor människor i primitiva tältläger. För dem betyder konflikten i nordöst och maktspelet i Colombo mycket litet.

– Regeringen fick miljontals dollar från rika länder men behöll dem själv, säger en man utanför ett av tälten. Vi kallar den tsunamitjuvarna.

Anna von Sperling,

text och bild

Översättning: Katarina Sandström Blyme

Mahinda Rajapakse valkampanjar på ruinerna efter tsunamin i byn Galle i södra Sri Lanka. Här fick han stora väljarframgångar, trots kritiken mot återuppbyggnadsarbetet.

Rekordlåg valdeltagande bland tamiler

Mahinda Rajapakse företräder landets äldsta parti, Det Nationella Frihetspartiet (SLFP).

Han fick 50,29 procent av rösterna.

Hans främsta rival om makten var **Ranil Wickremesinghe** från Det förenade Nationalpartiet (UNP) som fick 48,9 procent av rösterna.

Det finns 13,3 miljoner valberättigade i Sri Lanka. 73,7 procent av dem deltog i valet. Endast 1,6 procent av tamilerna röstade. Det är det lägsta valdeltagandet i landet någonsin.

Rajapakse övertar presidentposten från sin partikamrat **Chandrika Bandaranike Kumaratunga**.

fredsprocessen?

Offren får vänta

Omkring 250 000 människor lever i flyktingläger sedan tsunamin, och nu riktar myndigheterna sina insatser mer mot att förbättra förhållandena i lägren än att bygga nya hus åt de drabbade.

Det är uppenbart att återuppbyggnaden, trots avtalet, går mycket fortare i de singalesdominerade distrikten i södra delen av landet än i de tamilska norra och östra delarna, som drabbades värst.

Allra långsammast tycks återuppbyggnaden gå i distriktet Ampara och Batticaloa. I Ampara saknas pengar till att återuppbygga 7 314 av de 12 481 hus som förstördes. I det sydliga distriktet Hambantota, där behovet beräknades till 1 057 hus, har däremot byggandet av hela 4 760 hus inletts.

Återuppbyggnadskommittén TAFREN hävdar att skillnaden beror på att biståndsgivarna är mer villiga att arbeta i söder, samt att det finns logistiska och praktiska problem i öst. Inofficiellt har dock företrädare för TAFREN talat om bristande politisk vilja att driva på återuppbyggnaden i öst.

Riksrevisorn **D. D. Mayadunne** har riktat hård kritik mot återuppbyggnaden. En rapport som han lämnade till parlamentet i förra månaden visade att bara 13,5 procent av biståndsmedlen hade utnyttjats sex månader efter tsunamin. När det gäller bostäder visade rapporten att endast 12,3 procent av de utlovade medlen hade utnyttjats. Rapporten pekade också på flera fall av slöseri och miss-tänkt korruption. **IPS**

Tamilsk valbojkott ett skott i foten

Tigrarnas "råd" till tamilerna att inte delta i presidentvalet gav den alltmer hårdföre Rajapakse segern. Bara 8 500 av 700 000 röstberättigade i Jaffna röstade.

Samtidigt sopade **Ranil Wickremesinghe** banan med sin motståndare i hela östra Sri Lanka: Vanni, Trincomalee, Batticaloa och Digamadulla.

Liksom bland tamilerna i de centrala högländernas plantageområden. När 9,8 miljoner lankeser hade röstat så skiljde det bara drygt 170 000 röster till Rajapakses fördel.

Prabakaran fällde Ranil. Frågan är: varför?

Själv gav Tigerledaren inget svar när han höll sitt årliga tal på Hjältarnas Dag den 27 november. Annat än allmänt hållna formuleringar om "de singalesiska partiernas" oförmåga att se till annat än sina egna politiska intressen. Gör upp hur ni singaleser vill ha det och kom sen tillbaka med ett bud till oss, är inställningen. För oss tamiler gör det ingen skillnad vem som vann valet.

Men det var Ranil som man skrev eldupphöravtalet med 2002, följt av de dittills mest framgångsrika fredsforhandlingarna.

Det är Ranil som varit tydligast om minoriteternas rättigheter i landet, också för plantagetamilerna. Det är Ranil som haft det tydligaste internationella stödet.

Hård kritiker till Norge

Samtidigt har nu Rajapakse utnämnt den om möjligt än mer hårdföre partikamraten **Ratnasiri Wickremanyake** till ny premiärminister. Wickremanyake har förespråkade en militär lösning på tamilkonflikten och han har också varit en hård kritiker av Norges roll som fredsmäklare.

Även om det knappast är troligt att Tigrarna vill ha ett återupptaget krig, så tycks man ha ändrat inställning. "Ge oss en lösning inom ett år, annars utropar vi vår självständighet" är beskedet. I stället för att föra fredsfrågan framåt i förhandlingar med den mest intresserade på andra sidan bordet.

Det är svårt att se poängen med att allt måste bli värre innan det kan bli bättre.

Thomas Bibin

Förbud mot radionyheter

Framtiden för Nepals mest kända radiostation är oviss. Den 21 oktober genomförde myndigheterna med hjälp av armén en raid mot Kantipur FM. Kungens regering införde nyligen ett förbud mot alla FM-stationer att sända nyheter.

Det nya tillägget till medialagen utvidgar också det gamla förbudet mot att kritisera kungen till att gälla hela den kungliga familjen och straffen för dem som bryter mot lagen har tiofaldigats.

Kantipur FM tillhör en mediagrupp som har varit kritisk mot kung **Gyanendras** maktövertagande. Kungen genomförde en statskupp den 1 februari.

Bishnu Nisthuri på Nepals journalistfederation, FNJ, säger att det nya förbudet mot nyheter är mycket farligt.

– Det innebär att de som inte kan läsa eller har svårt att läsa helt kommer att stängas ute från samhället, säger han.

– Detta är en taktik som tidigare auktoritära regimer använt. Om det bara fanns ett fåtal medvetna människor, så kunde befolkningen lätt kontrolleras, säger han.

Bara två tredjedelar av de vuxna manliga nepaleserna och färre än hälften av de vuxna kvinnorna är läskunniga, enligt statliga uppgifter.

Värre utanför huvudstaden

FNJ genomförde den 9 november en demonstration i Kathmandu mot de nya hårda medielagarna. Nisthuri påpekar att situationen ute i landet är mycket värre än i huvudstaden. Där har de flesta journalister svårt att göra sitt jobb på grund av hot och trakasserier från soldater eller maoistrebeller och de hindras från att uttrycka sina åsikter.

Måndag den 31 oktober stoppade soldater ett pro-demokratimöte i Dailekhdistriktet, berättar Nisthuri. De journalister som försökte ta sig dit stoppades av soldater genom att däckerna på deras motorcyklar punkterades varefter soldaterna tvingade den enda reparationsverkstaden att stänga.

Sedan kung Gyanendra tog över makten i landet i februari har läget varit starkt polariserat. Och under de senaste tio åren har befolkningen plågats av ett blodigt maoistiskt uppror som lett till 12 000 människors död, varav de flesta offren varit oskyldiga bybor.

I samband med maktövertagandet lovade kungen att utlysa val inom de kommande tre åren. Men i oktober meddelade han att valen ska hållas i februari 2007 – ett år tidigare än beräknat. Något som skulle kunna ses som ett positivt tecken för landet, vars befolkning är i desperat behov av framtidshopp.

Landets stora politiska partier har dock redan meddelat att man kommer att bojkotta valen – om inte det parlament som kungen tidigare avskedade återinrättas.

Kvästa förhoppningar

Alla förhoppningar om att nyheten om valen skulle innebära ett steg mot försoning kvästes kvickt. Detta eftersom att kungen samtidigt gick ut med en ny förordning mot landets medier. Den nya medialagen inne-

Utvecklingen i Nepal går framåt

Varje år dör nästan 30 000 nepalesiska barn som inte hunnit bli en månad gamla. Men trots detta är det fattiga landet enligt FN på väg att minska barnadödligheten med två tredjedelar inom det kommande decenniet.

Det finns även andra positiva tecken i detta land, som är så drabbat av problem. Det berättar **Sriram Raj Pande**, som är chef för UNDP:s satsningar mot fattigdomen i Nepal.

En drastisk minskning av barnadödligheten är ett av de åtta millenniemål som världssamfundet kom överens om för fem år sedan. Under denna månad kommer världens ledare att träffas i New York för att diskutera hur långt man kommit för att uppfylla målsättningarna hittills.

Mer rent dricksvatten

I början av september släpptes en FN-rapport om utvecklingen i Nepal. Och enligt den har det gjorts framsteg i kampen mot fattigdomen i landet, samtidigt som också tillgången på utbildning, hälsovård och rent dricksvatten har förbättrats. Men samtidigt påpekas i rapporten att landet fortfarande står inför mycket svåra utmaningar – som den stora ojämlikheten.

Tidigare i år rapporterades att andelen fattiga i landet sjunkit med hela elva procent under de senaste åtta åren. Men samtidigt visade det sig att klyftan mellan fattiga och rika ökat.

I den nya rapporten påpekas också att våldet i landet och den politiska instabiliteten minskat möjligheterna att nå ut med biståndsinsatser så effektivt som möjligt. Därför är det enligt FN av högsta vikt att fred uppnås och demokratin återinförs i landet.

Enligt rapporten kan Nepal nå upp till millenniemålen om att fram till år 2015 halvera andelen fattiga och antalet människor som inte har tillgång till rent vatten.

Samtidigt påpekar UNDP att målsättningen att se till att alla barn får tillgång till grundutbildning inte ser ut att lyckas.

Utvecklingsarbetet i Nepal, ett av världens fattigaste länder där fyra av tio lever på mindre än motsvarande en dollar om dagen, har hämmats starkt av det maoistiska uppror som drabbat en stor del av landsbygden.

Marty Logan/IPS

Det är tjugo år sedan bilden togs och de båda pojkarna utanför Jiri i östra Nepal har kanske själva fått barn. Glädjande nog tycks barnadödligheten i landet minska.

Landets stora partier tänker bojkotta valet

bär bland mycket annat att det blir förbjudet att skriva negativa nyheter om landets partier, och alla medlemmar av kungahuset.

– Det är svårt att säga att denna regim gjort något positivt. Du kan inte prata om val och samtidigt inför denna pressförordning, säger **Devendra Raj Panday**, vid Medborgarrörelsen för demokrati och fred, CMDP.

Många protestmöten

På senare tid har CMDP organiserat ett flertal protestmöten i huvudstaden Kathmandu där tusentals deltagare protesterat mot kungens maktövertagande.

Efter kungens ”palatskupp” stängdes alla telefonlinjer ner i landet. Sedan följde flera månaders undantagstillstånd och hundratals journalister, aktivister och oppositionella greps. Många andra belades med reseförbud.

När undantagstillståndet senare hävdes

släpptes många av de gripna, och det fanns förhoppningar om att kungen var på väg att återinföra demokratin i landet. Men sedan dess

har hans handplockade regering infört eller föreslagit allt fler dekret som innebär att de bara befäster sin makt.

Panday menar att enbart en positiv sak skett i landet på senare tid – nämligen att maoistrebellerna i början av september utlyste en tre månader lång ensidig vapenvila. Regeringstrupperna vägrade dock att ingå i vapenvilan, med hänvisning till att man inte litat på rebellerna.

Trots detta har vapenvilan fått positiva effekter – färre människor har dödats på senare tid. Maoisterna har däremot fortsatt att kidnappa studenter och lärare i syfte att ”utbilda” dem, samt drivit in ”skatter” från byar, medan regeringstrupperna har utnyttjat situationen till att attackera miss-tänkta rebeller.

Marty Logan/IPS

Bybor hoppas på utökad vapenvila

Inga fler nattliga strider mellan rebeller och soldater, inga fler objudna gäster som kräver mat till rebellerna och färre krav på avgifter från de som reser till eller från byarna. Invånarna i västra Palpa säger att livet har blivit mycket bättre sedan de maoistiska rebellerna utropade en ensidig vapenvila den 3 september.

Men det skulle bli ändå bättre om regeringen svarade genom att också utropa vapenvila, tillägger de snabbt.

Detta distrikt i västra Nepal är hisnande vackert. Fälten lyser smaragdgröna i de små dalarna och solen skiner starkt. Längs stigen till byn Buddhikot föser flera bybor sina getter. I byns skola förklarar rektorn **Jagarnath Sharma** att byn har varit förhållandevis förskonad från konflikten eftersom den inte ligger längs rebellernas färdväg. Men i början av sommaren utbröt skottväxling mellan rebeller och soldater mitt i byn.

– Efter vapenvilan har inget sådant hänt. Folket här hoppas att båda sidor lägger ner vapnen och att det blir fred, säger han.

I staden Tansen i Palpa säger **Baburam Karki** på Röda korset att livet har blivit lättare efter vapenvilan.

– Människor är glada, de känner sig säkra och vågar flytta sig från en plats till en annan, säger han.

Men trots att vapnen för tillfället är tysta så är livet hårt. **Prasad Bhattarai** äger en affär och han hyser inga större förhoppningar. Affärerna går dåligt och varken han eller hans grannar har fått sina telefoner inkopplade. Armén stängde ner alla telefonledningarna den 1 februari i samband med kuppen. Banken i byn har lagt ner och polisstationen har flyttats. Prasad Bhattarai säger att han också snart måste flytta om det inte blir fred. **IPS**

En helg för freden

3-5 februari 2006 håller PBI-Sverige en introduktionshelg i Göteborg. PBI (Peace Brigades International) sänder ut volontärer som bidrar med internationell närvaro för att hindra politiskt våld, till exempel till Indonesien. Deltagaravgiften för introduktionen är 300 kr och då ingår de flesta måltider och enkel logi.

För frågor, mer information och anmälan: pbi@info.nu

– mot alla odds

Buddhornas återkomst

Laserteknik och/eller nya statyer ska göra Bamiyan attraktivt igen

En hel värld skakades våren 2001 då talibanerna i Afghanistan sprängde de två Buddha-statyerna i Bamiyan i stycken. Nu verkar det som statyerna är på väg att återuppstå – i en eller annan form.

Det ser ut som tre spindelmän som rör sig där uppe på bergväggen? De klänger sig fast och kastar sig ut i våghalsiga språng. Halsbrytande akrobatik? Bara som det ser ut, repen de dinglar i är inte spindelnät.

De våghalsiga männen är proffs, både som anläggningsarbetare och som bergsklättrare. En helt nödvändig kombi-

nation. Jobbet på den lodräta arbetsplatsen är mycket speciellt.

De befinner sig på en enorm plåtå, urhuggen i berget. En gång var det här platsen för den ena av två unika Buddhastatyer, bland de största i världen. De mätte omkring 54 respektive 37 meter från topp till tå (Monolitten-skulpturen i Vigelandsparken i Oslo är 17 meter). I drygt 1 400 år stod statyerna stadigt förankrade i sandstenen och dominerade den berömda Bamiyandalen, en viktig hållplats på Sidenvägen mellan Kina och Indien.

8 mars 2001 gick de sitt öde till mötes. Då blev jättestatyer, Afghanistans största turistattraktion sprängda sönder och samman. Dessa ”icke-muslimska avgudabilder” var en vederstyggelse och måste utraderas enligt ordern från **mulla Omar**, ledaren för det ultrafundamentalistiska talibanstyret.

Bombardera Buddha!

Mullans ”korankrigare” gjorde det grundligt. Stridsvagnar radades upp och först får buddhorna en omgång raket- och granatbeskjutning. Statyerna blev då skadade men inte helt tillintetgjorda. Sprängexperter, utländska specialister från al-Quaida, kommer till platsen. Borrhål laddas med högexplosiva ämnen. Buddhorna får en dos på drygt 100 kilo var.

Kolosserna slås i spillror. Två stora stenhögar med vardera 4 000 bitar är allt som återstår när krutröken lagt sig. I dag ligger resterna av landets mest berömda kulturhistoria i spillror på botten av nischerna.

Inte bara statyerna påverkades. Också berget runtom fick sprickor till följd av de kraftiga detonationerna. Finns det någon risk med det? Ja, avsätserna och bergväggen kan rasa samman, förklarar **Gedone Tonoli** från det italienska företaget Rodio. Han ger order till sina ”spindelmän” **Gianni**, **Fabio** och **Luigi**, tre drivna bergsklättrare med lång erfarenhet från Alperna.

Avsätserna måste förstärkas. Helt tomta är de inte. En liten rest av jättebuddhorna finns kvar längst in. Man anar konturer av det som en gång var. Också de har djupa sprickor, kommer de resterande delarna av buddhorna att rasa?

Det är ett stressande projekt, vi har liten tid på oss. Ett jordskalv – och allt kan raseras. Finito, säger ingenjör Tonoli.

Men pengarna är på väg att ta slut. Också kylan är ett hot. Häruppe på 2 600

Gianni, Fabio och Luigi är alpinister. De har hyrts in för att rädda det lilla som räddas kan av buddhorna. Buddhanischerna och det omgivande berget hotas av sprickor och håligheter som uppstod efter talibanernas attacker.

meters höjd över havet kan det bli iskallt. Isen som lägger sig i sprickorna kan spränga sönder berget eller få det att vittra samman. De senaste vintrarna har redan satt sina spår. Ännu en vinter kan bli för mycket.

Italienarnas klättringskonst har ingen annan publik än tornsvalorna som flyger förbi dem. Det borras i berget, som fylls med flytande betong. Den ska förhoppningsvis få berget att hålla ihop. De sköra statyresterna med sina sprickor ska också rustas. En kemisk specialblandning ska göra så att det lilla som finns kvar kan sättas ihop och inte gå till spillo.

Turistidyllen Bamiyan

Italienarna var i Bamiyan i juli 2004. Ett drygt år senare kommer jag tillbaka till platsen. Vad har hänt sedan sist?

Det visar sig att det italienska teamet återvände efter att bara gjort färdigt arbetet till hälften. Pengarna tog slut men nu har UNICEF lovat nya, friska pengar. Teamet ska vara tillbaka våren 2006, berättar en tjänsteman på Stiftelsen för bevarandet av Afghanistans kulturarv och som är kulturdepartementets representant på platsen.

Buddhaspillrorna har tagit skada av den senaste vintern som var den svåraste på årtionden. Det verkar som sprickorna gapar ännu större än i fjol.

Stiftelsen driver också ett turistkontor som säljer entrébiljetter till besökare. Det går också trögt. Bara 10-15 Buddhabiljetter per månad, enligt turistchefen **Sayed Ali**. Entusiastiskt för han in siffran för mina 150 afghanis (ungefär 20 kronor) i räkenskapsboken.

Han tänker nostalgiskt tillbaka på de gamla goda åren före kriget. På 1970-talet var Afghanistan hett som turistland. Bamiyan var juvelen bland attraktioner, en av hippie-reenärernas Asienidyller.

– Folk kom hit från hela världen. Massor av människor kom varje dag, säger Sayed Ali.

Kommer turisterna tillbaka?

– Ja, nu är det fridfullt här. Ingen fara. Talibanerna kaputt, bedyrar kultur- och turistchefen.

Men är inte de röda varningsflaggorna som hänger där borta och som varnar för minor och granater, avskräckande?

I dag nästan inga minor längre. Bara några få, väldigt få...

Bamiyan har förlorat sin unika kulturskatt och hur ska då turister på nytt kunna lockas hit? Det diskuteras ivrigt och entusiastiskt. Vad ska man göra med alla stenbitar, över hundra ton, som ligger i stora högar vid foten av det som finns kvar av buddhorna?

Det råder delade meningar bland experterna. Några ivrar för att statyerna ska resas upp på nytt, att de ska byggas upp från topp till till så som de var innan de attackerades

Soldaten Ali vaktar vid den största delen som finns kvar av den bortsprängda Buddhan. Fragmentet väger två ton.

av talibanernas sprängämnen. Men med tanke på att det finns 4 000 bitar i stenhögarna blir det ett pusslande utan like. Men det kan vara möjligt tack vare superavancerad datateknologi och några tiotalsmiljoner kronor.

På Internet har över en miljon anhängare förklarat sitt stöd för denna form av återuppbyggnad som tyska och schweiziska arkeologiprofessorer går i spetsen för. Det som var världens största stående Buddha – och den något mindre Buddha i kvinno skepnad – måste återuppstå!

Dessvärre saknas några beståndsdelar. Talibanernas drivkraft var förvisso att spränga bort "avgudadyrkan" men de hade också känsla för affärer. Det påstås att flera lastbilslaster med stenstycken forslades

bort från platsen till Peshawar i Pakistan där antikvitetshandlare betalade höga priser för stenarna. Buddhabitar ska senare ha dykt upp i privata samlingar i USA och Europa.

Buddhor i färsk kopior

Vi måste få buddhorna på fötterna igen, säger också en grupp afghanska bildhuggare. De vill hugga nya statyer i Bamiyanberget. Då kan turisterna få med sig både talibanernas ödeläggelse och färsk kopior av de urgamla kolosserna. Återuppståndelse eller inte, debatten är häftig.

Historien kan inte återupprepas, inte heller den andliga inspirationskraften som i forntiden gjorde statyerna möjliga. Man

VÄND!

FORTS.

kan göra nya statyer med skenbart samma drivkraft men det blir inte det samma, det blir bara billiga kopior, säger **Nancy Dupree**, en av de främsta kännarna av afghansk arkeologi.

– Bamiyan får inte blir ett nöjesfält!

Även basaren i Bamiyan jämnades med marken av talibanerna. Den byggs nu upp igen. Också på marknaden är meningarna delade.

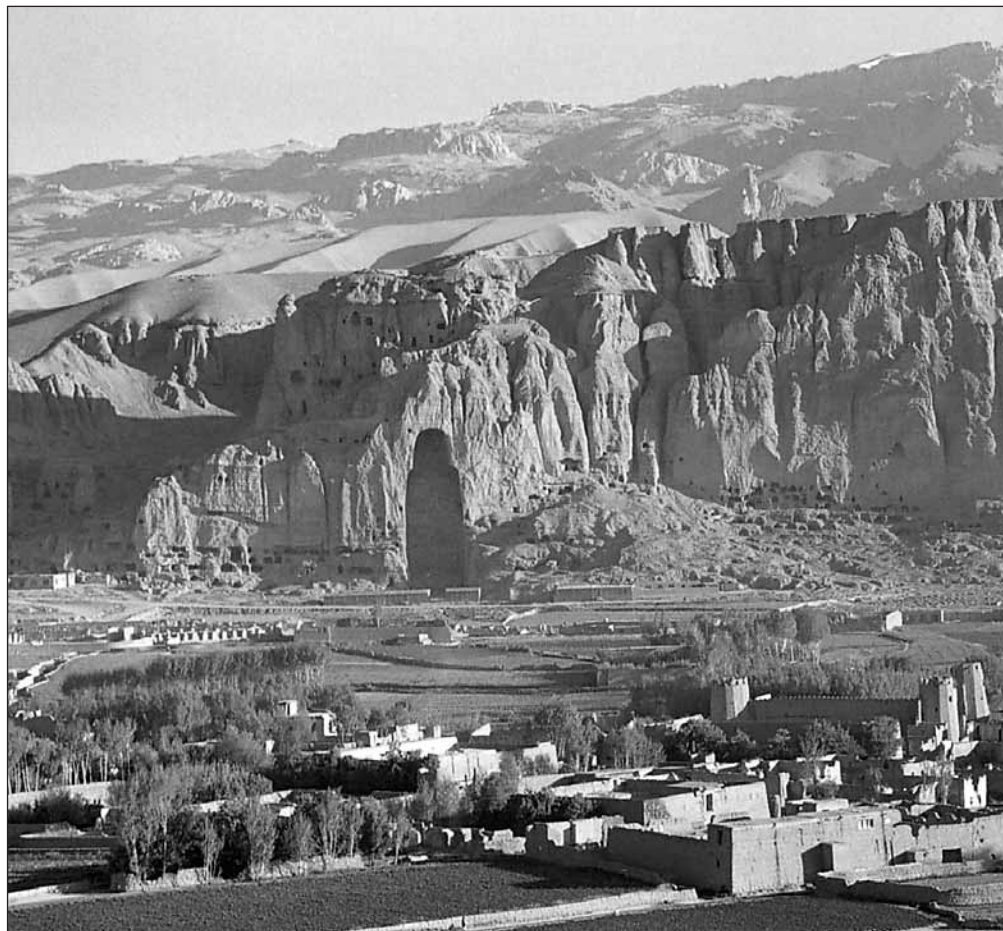
– Res statyerna igen, det är bra. Då kommer turisterna tillbaka, menar en av försäljarna. Han understryker statyernas neutrala karaktär.

– Vi är alla muslimer här. Och vi har inte sett på statyerna som något religiöst. De var ett arv från forntiden, vår gamla historia och kultur.

En annan försäljare är skeptisk: Om statyerna blir resta på nytt kan det komma att uppfattas som en religiös handling. Talibanerna är borta men det är fortfarande många här på landsbygden som tänker på samma sätt som talibanerna. Kanske blir de nygamla statyerna nya måltavlor?

Laser blir lösningen?

En ny ingrediens har i år blandats in i debatten. Ska koreansk högteknologi bli lösningen? Ett företag från Sydkorea har presenterat ett mycket avancerat lasersystem som ska göra det möjligt att uppleva de förstörda statyerna på ett helt nytt sätt. Med hjälp av en specialkikare ska man kunna se dem som de såg ut innan förstörelsen. Lyfter man ögonen från kikaren så ser man

förstörelsen som den ser ut i dag, de två timma avsatserna med sina tragiska Buddharester.

Också japaner har föreslagit alternativa

lasersystem men ännu har de inte utvärderats.

I Kabul sitter en man som har mycket att säga till om när det gäller Bamiyan. Det är

Experter i febril jakt efter försvunnen

Arkeologiska detektiver från flera länder är också på gång i Bamiyan. Ska de lösa mysteriet med den försvunna Buddhan, också den en jättestaty?

Ska Bamiyan lyckas få tillbaka sin position som Afghanistans främsta turistattraktion? Den stora frågan är inte längre om de två kända jättebuddhorna ska uppstå utan snarare denna: Ska den legendariska ”tredje Buddhan” i liggande ställning och ännu större än de två kända, upptäckas?

Arkeologer är den på spåren. Löser de mysteriet med den försvunne Buddhan som kan ligga dold här någonstans?

Forskarna har historiska källor att gå till. Resande som kom hit under forntiden har efterlämnat högst intressanta beskrivningar. **Xuan Zang**, den mest berömda av de kinesiska buddhistpilgrimerna, skriver i sin krönika detaljerat om den väldiga kungahuvud-

staden Bamiyan med sina många kloster och helgedomar. Han berättar inte bara om de två stående statyerna utan också om en enormt stor liggande staty, över 300 meter lång enligt munken.

Problemet är bara att han inte skriver något om var statyn ligger. Genom århundraden har den varit som försvunnen i jorden, bokstavligen talat, trots att den är längre än tre fotbollsplaner och större än någon annan skulptur i världen.

Den arkeologiska deckargåtan sätter fantasin i rörelse. De två senaste åren har Bamiyan och närliggande dalgångar genomsöks av afghansk, fransk och japansk expertis. Också vanligt folk söker nu efter avslöjanden i topografin, berättar hotellvärd **Sheer Hussain**.

– Det gäller att använda ögonen. Här kan finnas hittelön att hämta!

Franskt försprång

Är fransmännen i täten på jakten efter

Buddhan? Under ledning av den fransk-afghanska arkeologiprofessorn **Zemaryalai Tarzi** kom man under hösten 2003 igång med utgrävningar, bland de första på 25 år i landet. Förra hösten fann teamet ett tiotal små statyer och resterna av något som kan ha varit ett kloster i närheten av platsen för de båda jättebuddhorna. Pilgrimsmunken **Xuan Zang** i sin resekrönika berättar om just ett kloster på detta ställe.

Det brinner i knutarna, menar Tarzi, som var landets mest kända arkeolog och chef för Afghanistans arkeologiska institut innan han 1979 flydde till Frankrike och blev fransk medborgare. Under 1970-talet hade han just Bamiyan som specialområde.

I fjol hittade han något som han hoppas ska bli ett genombrott i letandet efter den liggande Buddhan. Då återfanns det som kan vara den ena foten. Den var dock inte huggen ur berget som fallet är med de två andra stora buddhorna. De som hade hoppats att en bevarad jättebuddha i sten skulle dyka upp

kulturminister **Sayed M. Rahen**. Efter fleråriga diskussioner har regeringen kommit fram till en slutsats. De två avsatserna och buddharesterna ska bevaras intakta så långt

Bamiyandalen är paradiskt vackert. Men de gapande hålen efter jätdebuddhorna är en sorglig påminnelse om människans destruktiva krafter. Platsen för den lilla Buddhan syns långt till höger i bilden.

det är möjligt. Det koreanska lasersystemet tycks vara mycket avancerat och kan bli en lösning för framtiden. Något gigantiskt pussel för att bygga upp de 4 000 fragmenten kommer inte att bli aktuellt. Vissa delar kommer i stället att visas på ett museum som ska byggas. På så sätt kommer de att tjäna som exempel på talibanernas kulturmord. På så sätt kommer alla kunna se vad människor var kapabla att göra vid ingången till det nya årtusendet.

Kulturministern vill inte helt utesluta att nya jättestatyer huggs ut i berget, bara pengar kan skaffas fram. Men de måste finnas på ordentligt avstånd från de förstörda buddhorna. Enligt honom bör de nya buddhorna se ut som om de gjort då de ursprungligen gjordes, på 550-600-talet e Kr, inte som de såg ut innan talibanerna sprängde dem.

UNICEF skeptiskt

Men också UNICEF vill ha ett ord med i laget, för det är därifrån pengarna kommer. Huvudkontoret i Paris har uttryckt viss misstro mot laserlösningen utan att komma med några detaljerade skäl, säger kulturministern. Snart ska all expertis som finns på området mötas vid en konferens i Kabul där det äntligen ska fattas beslut om framtiden för buddhorna.

Bamiyan påminner om Afghanistans

förflutna som ett land i korsningen mellan flera kulturer. Under en period var detta buddhismens huvudcenter. En berömd kinesisk upptäcktsresande och munk, **Xuan Zhang**, berättar om den här tiden. 630 e Kr vandrade han genom kungastaden Bamiyan, en livlig mötesplats mellan öst och väst för karavanerna längs Sidenvägen. Han noterade ett särdrag hos buddhorna, ett uttryck för den tidens mångkultur. De var iförda togor efter dåtidens grekiska mode.

Bamiyan var en gång betraktat som världens centrum. I dag är det snarare världens ände. Från Kabul tar det åtta timmer med jeep och körglad förare. Runt statyerna ligger strödda patronhylsor. Bamiyan har varit slagfält i flera omgångar. Traktens shiamuslimer var talibanernas "dödsfiender" och behandlades därefter. Massgravarna i och utanför byn vittnar om det.

Gunnar Filseth,

text och foto

Översättning: Katarina Sandström Blyme

Bönder i området hyrs in för att hjälpa arkeologerna i jakten på jätdebuddhan.

liggande jätdebuddha

från det fördolda blev därför mycket bevisrika.

En teori är att den försvunna Buddhan skulle kunna ligga under metertjocka lager av sand. Det blåser mycket i området, sand rör sig med vinden från ökenområden söderut. Buddhan skulle kunna blivit begravd för många hundra år sedan. Och fallit i glömska i de perioder då dalen varit folktom. **Djingis Khan** dräpte ju allt och alla som rörde sig då han härjade här för 800 år sedan, säger professor **Takashi Irisawa** från Kyotos universitet. Han ingår inte i det japanska arkeologiteamet utan är här på egen hand. Han menar att sökandet efter Buddhan är det mest spännande som försigår i hela världen för tillfället. Hans landsmän letar inne i en av sidodalarna men tycks vara på villospar.

– De är på väg att ge upp, säger Irisawa.

– Vi tror att den tredje Buddhan verkligen finns. Xuan Zang var alltid mycket seriös. Allt annat han skriver om under sin

långa resa från Kina till Indien har visat sig stämma, konstaterar den lärda japanen med indisk buddhism som specialområde.

Professor Tarzi har ännu inte anlänt till Bamiyan för att fortsätta arbetet från förra hösten. Det pågår endast under höstmånaderna – av en enda anledning: Utgrävningarna görs på odlingsmark och först när bönderna fått skörden bärgad kan de ställa upp för professorn med sina 30-40 personer stora arbetslag.

Målad tånagel?

Mycket tyder på att historiens största Buddha byggts av kraftiga lerblock. Eftersom de aldrig brändes blev de inte särskilt motståndskraftiga. Därför har bjässen förmodligen delvis förvittrat. Ändå finns hopp om att hitta delar som kan vara tillräckligt väl bevarade, även tygresten och prydnadsföremål, menade Tarzi efter fjolårets fynd.

Då hittades vad som kan ha varit en tåna-

gel med färgrester som motstått tidens tand.

Om jätdebuddhan nu skulle vara funnen är det både en god och dålig sak för hotelldirektör Sheer Hussain. Sedan sökandet kom igång för två år sedan har han hoppats på en snar och sensationell upplösning. Men nu kan det visa sig att bjässen är gjort i ett material som kollapsat och som mest liknar en ruin.

Likväl, om den "sovande Buddha" äntligen väcks upp från sin tusenåriga slummer, kommer det att ge eko över hela världen. Och då kan det åter bli rusning till den gamla turistidyllen.

Gunnar Filseth

Hur mycket vapen finns det egentligen i Afghanistan?

Avväpningen av de så kallade afghanska milisstyrkorna är avslutad. Antalet avväpnade blev omkring 63 000 man. Från början talades det om att 100 000 man skulle avväpnas, men omkring 40 000 man var så kallade spöksoldater, vars befäl stoppade de påhittade soldaternas löner från försvarsministeriet i egen ficka.

Trots detta så har bara drygt 36 000 handeldvapen lämnats in. Siffrorna talar sitt tydliga språk. Det saknas 27 000 handeldvapen från de avväpnade enheterna och den nuvarande afghanska regeringen verkar vara lika lurad som talibanerna, som trodde att de samlat in alla vapen.

Den oberoende afghanska tidningen *Erada*, som ges ut av det ansedda Afghan Media and Resource Center (som bevakat händelseutvecklingen i landet i omkring 20 år), anser att resultatet ser ut som ett misslyckande eftersom "kommendanterna fortfarande har avsevärda vapenlager som de fortsätter att använda för att terrorisera och dominera civilbefolkningen.

Dessutom påpekar tidningen att oskyldiga människor får sätta livet till i de interna uppgörelserna mellan kommendanterna. Enligt *Erada* är situationen speciellt allvarlig i provinserna Herat, Jozjan, Faryab och Balkh:

"Kommendanterna pressar befolkningen på pengar och tvingar den att arbeta för dem".

Erkänner att milisen finns

Karzai-regeringen är dock inte fullt så lurad som talibanerna. Den erkänner att det finns ytterligare uppemot 1 800 illegala milisgrupper med mellan 100 000 och 180 000 man runt om i landet som nu börjat avväpnas. Dock utan någon kompensations i form av återanpassning i det civila

samhället, vilket de "avväpnade" officiella milismännen får.

Grupperna kan vara svåra att bli av med eftersom de kontrolleras av narkotikamaffian, lokala krigsherrar, säkerhetschefer och guvernörer, som nog helst vill ha kvar dem i brist på en folklig maktbas.

Alla förband som avväpnats och skall avväpnas är rester från inbördeskrigets dagar som återuppstod i samband med den amerikanska invasionen 2001.

"De flesta vapen som finns kvar kontrolleras av individuella kommendanten och paramilitära grupper och de ger inte upp dem så lätt", säger Rick Grant, talesman för programmet för återanpassning av milismän.

Enbart i staden Mazar-i-Sharif beräknas det finnas 600 stora lastbilar med ammunition. I början av året fördes 5 000 ton ammunition bort från staden Herat, vilket beräknas vara en tredjedel av den ammunition som fanns i provinsen. Det mesta av ammunitionen som samlats in har varit obrukbar och skall förstöras. I Panjshir hittades i somras 70 000 ton ammunition och i Shiberghan i nordost 250 containrar med tunga vapen.

Få handeldvapen insamlade

Från början uppskattades antalet tunga vapen i landet till drygt 5 000. Nu är siffran uppe i drygt 11 000 insamlade tunga vapen från de officiella grupperna. Då hade till exempel inte Panjshir (där man "råkade hitta" ett halvdussin Scud-missiler) lämnat ifrån sig vapnen.

Att så få handeldvapen samlats in är oroväckande. Det är dom lokala maktgrupperingar använder i de interna konflikterna, sin maktutövning och övergrepp på befolkningen. Eftersom amerikanerna har luftherraväldet är det lätt att få den tunga utrustningen utslagen om den används på ett misshagligt sätt och är därför inte användbar. Detta har enbart skett vid ett tillfälle sedan början av 2002.

En morot i avväpningen av de illegala miliserna är att ingen med anknytning till

väpnade grupper fick ställa upp i valet i september 2005. 255 kandidater informerades i slutet av juni att de måste bryta dessa band och lämna in sina vapen. Av dessa ströks i slutet bara 11 kandidater. De andra lämnade in vapen och hävdade att de inte längre hade några sådana band och fick ställa upp.

Kommendants familj dödades

I juni inleddes avväpningen av de illegala milisgrupper och i slutet av juli hade cirka 8 000 vapen samlats in från dem, varav drygt 4 000 från kandidater i parlamentsvalet.

En ytterligare "morot" var ett vapenlager (tillhörande en kommendant som "avväpnats" två månader tidigare), som exploderade i en by i Baghlanprovinsen, i maj, och dödade kommendantens familj och många bybor. Då dök det snabbt upp en del kommendanten som hade lastbilslaster med ammunition de ville ha hjälp med att bli av med.

Men trots morötterna så har det gått trögt med insamlandet av vapen. I slutet av september hade bara 19 000 vapen samlats in och 11 000 verifierats från 124 kandidater i valet och 316 andra illegala grupper.

Parallellt med avväpningsprogrammet så byggs det upp en nationell armé med stöd i huvudsak från USA och Storbritannien, som tränar soldaterna och sedan använder de nyutbildade soldaterna som hjälptrupper i sina operationer mot neo-talibaner och andra väpnade motståndsgupper. Den skall omfatta 70 000 man år 2007, men har bara uppnått en styrka på 24 000 man. Anledningen till det låga antalet soldater är ständiga deserteringar på grund av dålig lön, brist på skydd under uppdrag och dåliga levnadsförhållanden.

I början av december förra året hade armén 18 000 man och har sedan dess rekryterat 3 000 man i månaden, vilket innebär att 15 000 man "försvunnit". Många har stupat, men...

I början av juni erkände ett befäl vid 205:e armékåren i Kandahar (den första enhet som förlagts utanför Kabul) att "moralen går ned snabbt. Mellan 400 och 600 soldater har deserterat de senaste två månaderna". Sedan september 2004 hade halva styrkan, uppemot 1 500 man, deserterat.

Börje Almquist

Trots morötterna har det gått trögt med insamlandet av vapen

I oktober var det fyra år sedan talibanregimen störtades i Afghanistan. Bilden av hur landet utvecklats sedan dess är enligt experter tvetydig.

Regeringen under president **Hamid Karzai** är relativt stabil, och detta tillsammans med de lyckosamma valen i landet i september innebär att de amerikanska politikerna kan känna viss tillfredsställelse.

Men oberoende bedömare menar att Afghanistan förblivit alltför biståndsberoende samtidigt som landet fortfarande hotas av lång rad problem – som ett förnyat uppror från talibaner, och att den inhemska ekonomin till stora delar är baserad på illegal droghandel.

Utbildningen av en nationell armé och poliskår ligger långt efter i tidsschemat, vilket fått till följd att stora områden på landsbygden kontrolleras av lokala krigsherrar.

Dessutom har talibanerna på senare tid dödat allt fler såväl civila som amerikanska soldater.

Hittills i år har 86 amerikanska soldater dödats. Det kan jämföras med att 55 soldater dödades mellan den 7 oktober 2001, då USA inledde sin kampanj mot talibanregimen, och fram till utgången av 2002.

Enligt International Crisis Group, ICG, dödades sammanlagt fler än 1 200 människor i landet under årets första sex månader.

Analytiker har påpekat att attackerna från upprorsgrupper under det senaste året blivit allt mer sofistikerade.

Bara 53 procent röstade

Även valet i september var lite av en besvikelse för dem som hoppats på ett liknande deltagande som vid presidentvalet förra året, då 70 procent av de röstberättigade deltog. Denna gång deltog bara 53 procent.

Trots att landets BNP snabbt ökat efter att Karzais interrimregering installerades, samt att många fler – framför allt flickor – går i skolan i dag, så lever befolkningen på landsbygden fortfarande under mycket knappa förhållanden.

Afghanistan har förblivit ett av världens fattigaste länder och enligt en rapport från USA:s utrikesdepartement är undernäringen i Afghanistan den mest omfattande i världen.

Överraskande många kvinnor

Men valet den 18 september blev en framgång för landets kvinnor. Inför omröstningen befarade många att det skulle bli svårt att komma upp i de 25 procent kvinnliga parlamentsmedlemmar som landets vallag kräver.

Men kvinnorna valdes in. Med råde. 68

Många problem återstår

Men parlamentsvalet blev en framgång för Afghanistans kvinnor

av 249 ledamöter är kvinnor. Det visade sig när röstsiffrorna blev klara – efter en månads försening. En fjärdedel av provinserna röstade fram fler kvinnor än män.

Den relativt stora kvinnliga representationen (Afghanistan ligger tjugo platser högre upp än Storbritannien på listan över kvinnorepresentationen i världens parlament) blev ett faktum trots stort motstånd. Före valet tvingades 140 kvinnor dra tillbaka sina kandidaturer på grund av hot och andra hinder, enligt en rapport från människorättsorganisationen Human Rights Watch, HRW.

Enligt rapporter i pressen hindrades kvinnor från att rösta i flera provinser, bland annat i Zabul, Nangarhar och Khost. Varia säger att både kvinnliga kandidater och väljare har stött på en mängd hinder i de områden som kontrolleras av krigsherrar.

– På vissa ställen drev de kvinnliga kandidaterna sin kampanj genom manliga släktingar. Vi känner till en kvinnlig valarbetare och en kvinnlig kandidat som blivit beskjutna, säger **Nisha Varia** på Human Rights Watch.

– Några andra har rapporterat om attacker mot deras hem eller fordon, men majoriteten av hot har handlat om brev eller telefonsamtal från krigsherrar.

Rädd för befälhavarna

En kvinnlig kandidat i staden Jalalabad sa så här till HRW: ”Jag är rädd. Jag är inte rädd för al-Qaida, utan för de befälhavare som också ställer upp i valet”.

– Jag delar inte den entusiasm som Karzai och Bush har uttryckt, säger **Sonali Kolhatkar** vid Afghan Women’s Mission, en amerikansk ickestatlig organisation.

– De främsta hoten mot kvinnors rättigheter i Afghanistan kommer från fundamentalistiska krigsherrar som både USA och Karzai har stött i årtal, säger hon.

Kolhatkar säger att mycket lite har gjorts för att komma åt politiska kandidater

som tidigare gjort sig skyldiga till övergrepp och brott. Till exempel var det, enligt henne, bara 50 av 200 svartlistade politiker som uteslöts från valet.

Selay, talesperson för den Pakistan-baserade organisationen Revolutionary Association of the Women of Afghanistan, RAWA, delar Kolhatkars kritik mot att kandidater som är okända för övergrepp mot framförallt kvinnors rättigheter fick delta i valet.

– Det handlar både om talibaner och medlemmar i Norra alliansen, säger hon i en e-post intervju med IPS.

”Kvinnofientligt” parlament

Det handlar exempelvis om krigsherrar som **Abdul Rasoul Sayyaf**, vars övergrepp har dokumenterats av bland andra HRW, och **Mohammed Qalamuddin**, före detta minister i det afghanska sedlighetsdepartementet – ett departement som kallades för ”världens mest kvinnofientliga” av FN 1999.

Selay påpekar också att bara tolv procent av 2 707 kandidater till det framtida parlamentet, Wolesi Jirga, var kvinnor. Färre än tio procent av de 3 025 som ställde upp i provinsvalen var kvinnor.

Sonali Kolhatkar poängterar vikten av att rättssystemet i Afghanistan reformeras.

– Progressiva domare måste anställas. I dag finns det vissa fundamentalistiska domare som dömer kvinnor hårt enligt extrema tolkningar av sharialagen.

Hon säger att en del av de krigsherrar som nu väljs in i parlamentet har mycket konservativa åsikter om kvinnor, och att deras syn inte skiljer sig från talibanernas. Men hon säger också att vissa framsteg har gjorts sedan talibanerna störtades. Bland annat att man infört kvoter för kvinnor i de politiska församlingarna.

– Men i det stora hela så är situationen fortfarande mycket dålig. Mödradödligheten är bland de högsta i världen och kvinnor saknar tillgång till utbildning, sjukvård, arbete och värdigt boende, säger Kolhatkar.

Inte heller Selay tror att situationen kommer att förbättras märkbart för landets kvinnor under det nya parlamentet, eftersom så många fundamentalister och krigsherrar kommer att sitta där.

– Vi fruktar att parlamentet inte kommer att gå att lita på och att det kommer att bli en mardröm för det afghanska folket, säger Selay.

– Detta är resultatet av att Karzais regering och dess amerikanska herrar har gynnat, stött och gett fria händer till krigsherrarna i Afghanistan.

Jim Lobe/IPS
Rousbeh Legatis/IPS